

in Plinij sam pripoveda, da je v Rimu šele 30 let poznata. Rimci in Grki so jo nazivali armenško jabolko, ker so hoteli s tem označiti, da je v Armeniji doma. Od tod je postalo njeno ime v starofrancoskem „Ar-megne“, in v nemškem „Armelle“ in „Marille“. Rimci so nazivali marelico tudi „Praecocia“ in „Arbor praecox.“ Od tega je postalo v francoskem „Abricot“ in v nemškem „Aprikose“. Malone vsi botaniki v novejšem času so mislili, da je marelica doma v Armeniji, ali v Perziji, in so je v teh krajih samorasle iskali, ali niso jej mogli priti na sled nikjer. Da je tu njena domovina, potem bi bilo res čudno, da so marelico, ki ima tako zlahtno in okusno sadje, pa tako pozno v Evropo prinesli. Kakor za breskvo, tako tudi za marelico ni hebrejskega, ne sanskrtskega imena, kar je znak, da je v zahodni Aziji niso posebno davno še poznali. Idimo pa v Kitaj, in tu bomo našli na mnogih krajih, tudi okoli samega Pekinga, samoraslih marelic, katerim je sad sicer droben in kisel, ali se vendar daje jesti. Kitajske knjige nam pričajo, da se požlahtnjena marelica v Kitaju od najstarejših časov vzgaja, da so jo tu poznali 2—3000 l. pred Kr. Ako pomislimo, kako Kitajska odločena od drugih živi, ne bode nam težko pojmiti, kako je mogla marelica tako pozno dospeti v zahodno Azijo in od tu v Evropo. Lahko toraj trdimo, da je Kitaj prava domovina marelici kakor tudi breskvi.

Sliva je bila ob Plinijevem času v Italiji že dosta razširjena. V južnih krajih evropskih je podivjanih sliv, ali pravih divjakov pa ni. Samorasle slive nahajamo še le v Anatoliji, potem južno izpod Kavkaza, pa v severni Perziji, in zato je verjetno, da so jih tu začeli vzgajati. Tudi v Kitajski goje mnoge vrste sliv že od najstarejših časov, ali ker nam te kitajske slive niso poznate, toraj tudi ne vemo, ali so ali niso različne od naših. Naše okrogle slive so pa od cibore ali trnoselja. Vzgojene okrogle slive so veliko starejše v Evropi, ker so jih našli v stavbah na kolju. Vrtarji poznajo danes preko 300 sovrstic sliv, in med temi je ena, ki nima trde koščice.

Črešnja raste divja po vseh krajih Evrope, razen na severu, potem v severni Perziji, na južnem Kavkazu in v Armeniji. Najbolje rodi okoli Kaspijskega in Črnega morja, in čim dalje se odmikamo od teh krajev, tem manj je je, in videti je, kakor da se je tu pozneje udomačila. Znamo, da tice posebno rade črešnje zbirajo in zato je verjetno, da so jih one že v najstarejši dobi raznesle. V početku zgodovinske dobe so bile črešnje že poznate na Grškem in Italijanskem.

Višnja se pojavlja kot samorasla vzhajati v Malej Aziji, Armeniji in severni Perziji. Ni dvojbe, da so Grki višnjo poznali že na početku svojega duševnega gibanja, in od tu je prišla v Italijo pred Lukulom. Albanezi, ti potomci starih Pelazgov, imajo posebno ime za črešnjo in višnjo. To staro ime za višnjo je prešlo v mnoge evropske jezike. Po vsem tem sklepa De Candole

da so Pelazgi morali že davno poznati črešnjo in višnjo, morda preje preden so Heleni na Grško došli.

Hruška raste divja v zahodni Aziji (Anatoliji na Kavkazu in v severni Perziji), in po vsej srednji Evropi. Brezdvojbe jej je tu prva domovina. Na Grškem spominja hruške že Homer, in v Italiji so jo za Plinijevega časa na debelo vzgajali. Slike, ki so se obdržale po zidovih pompejanskih hiš, prikazujejo nam vrlo pogosto hruške s plodovi. Stanovniki v švicarskih in italijanskih stavbah na kolju so nabirali po šumah lesnike in drobnice, sušili jih in jeli. Za hruško nahajamo dosta različnih imen, in to priča o vrlo veliki starosti.

Jabolko raste divje po vsej Evropi, razen na krajnem severu, potem v Anatoliji, na južnem Kavkazu in v severni Perziji. Okoli Trapezunta so našli cele šume lesnik. Na vzhodu v Aziji ni lesnik, in zato vzhodni Ariji jabolka niso poznali. Zahodni Ariji pa so morali dobro poznati jabolko, in kedar so v Evropo došli in tu ga našli, dali so mu svoje sanskrtsko ime. V stavbah na kolju nahajamo veliko množino posušenih jabolk, in po tej množini bi mogli verovati, da so to bila že vzgojena jabolka, četudi so bila še drobna. Kakor hruški, tako je brez dvojbe tudi jabolku bila domovina v Evropi in Aziji.

Kutina je doma v severni Perziji, na južnem Kavkazu in v Anatoliji. Tu je dobiti dosta samoraslih kutin. Dočim so v vzhodni Evropi skoro gotovo že v prastarem času podivjale. Grki so imeli eno samo vrsto, in na njej so cepili eno zlahtnejšo vrsto od Cidona s Krete. Od tu je nastalo grško ime „kydonion“, latinsko „malum cotoneum“, italijansko „codogno“, francosko „coing“, nemško „Quite“, in slovensko „kutina“.

(Dalje prihodnj ič.)

Trgovinska in obrtniška zbornica.

(Dalje.)

XIII. Zbornični tajnik naznanja naslednje dopise c. kr. deželne vlade:

a) „Gospod minister za uk in bogočastje izjavil je z visokim razpisom od 4. maja t. l. št. 7288 glede na to, da kranjska hranilnica znatno gmotno podpira strokovno šolo za lesni obrt v Ljubljani, dodeliti jej pravico da sme pošiljati v odbor te strokovne šole zastopnika s triletno dôbo službovanja dotle, dokler rečena hranilnica podpira imenovani zavod na dozdanji način.

Vsled te preuredbe v sestavi strokovnošolskega odbora glasil se bode § 4. pravil v bodoče tako-le:

Strokovnošolski odbor ima 10 članov ter je sestavljen iz župana mesta ljubljanskega ali njegovega namestnika, iz dveh od občinskega zastopa izbranih članov, iz po enega zastopnika deželnega odbora kranjskega, kranjske trgovske in obrtniške zbornice in kranjske hranilnice, potem iz treh od ministerstva za uk in bogočastje imenovanih članov in vodje zavoda.

Pošiljati zastopnike v strokovnošolski odbor ima občina ljubljanska in druge korporacije dotle pravico, dokler dotične korporacije dajejo zavodu zagotovljene podpore.

Službovalna dôba članov mestnega zastopa ljubljanskega in drugih korporacij itd. (besede od tukaj pa do konca ostanejo neizpremenjene).

(Zadnji odstavek § 4.)

Naučni upravi pristoji praviča razpustiti strokovnošolski odbor vsak čas, vendar je treba takoj skrbeti za novi po pravilih sestavljeni kuratorji, kateri ima najdalje v treh mesecih po razpustu prejšnjega kuratorija stopiti v „moč“.

b) pojedina obrtna oblastva izprožila so misel, ali se bodo globe po ustanovitvi, v zakonu od 30. marca 1888, drž. zak. št. 33, o zavarovanju obolelih delavcev, v misel vzetih okrajnih bolniških blagajnic, ki se določajo po obrtnem redu proti onim obrtnim gospodarjem, katerih pomočniki ne pripadajo nobeni združni bolniški blagajnici, ampak so okrajni bolniški blagajnici udeljeni, morale plačevati okrajni bolniški blagajnici, ali pa krajnemu ubožnemu zakladu.

Visoko c. kr. trgovinsko ministerstvo odredilo je v sporazumu z vis. c. kr. ministerstvom notranjih stvari o tem naslednje:

Zakon z dné 30. marca 1888, drž. zak. št. 33, o zavarovanju obolelih delavcev, nima v sebi nikakoršnega določila, katerim bi se določalo, da se globe, s katerimi se kaznuje po obrtnem redu obrtni gospodarji, katerih pomočniki so odkazani okrajni bolniški blagajnici, imajo stekati v okrajno bolniško blagajnico.

Vprašanja torej, o katerem je izreči odlok, ni moči rešiti iz zakona o zavarovanju bolnikov. Odlok se mora izreči le na podstavi obrtnega reda.

Merodavno določilo za odločitev tega vprašanja je še danes § 151. obrtnega reda, po katerem se globe, ako je z globo kaznovani podvržen plačevati prispevke združni ali podporni blagajnici (§ 128), imajo stekati v dotično blagajnico, sicer pa v ubožni zaklad tistega kraja, kjer se je izvršil prestop.

Z osnovnima razpisoma od 14. maja in 2. okt. 1885, št. 35.351 ex 1884 ter 24.787, izreklo se je že, da je pod združnimi ali podpornimi blagajnicami § 128. obrtnega reda od leta 1859 bilo razumeti i združne blagajnice i v § 128. misel vzete pomočniške blagajnice, o katerih je razpravljal § 124. obrtnega reda ex 1859; nadalje, da so vsled novele obrtnega zakona od 15. marca 1883, namesto pomočniških blagajnic § 124. stopile združne bolniške blagajnice § 121. zadnje imenovanega zakona.

Konečno se je odredilo, ako kaznjivi obrtni gospodar pripada zadrugi, morajo se kazenski denarji stekati v združno bolniško blagajnico (§ 121.), in sicer, ako je zadruga ustanovila svojo združno (pomočniško) bolniško blagajnico v to, ako pa je nasprotno pristopila bolniški bla-

gajnici, katere pravila ustrezajo bistveno določilom o združnih bolniških blagajnicah, v zadnjo blagajnico; ako pa on ne pripada zadrugi, v ubožni zaklad kraja, kjer se je izvršil prestop. Združnih bolniških blagajnic § 121 novele obrtnega zakona ne dotika se zakon o zavarovanju bolnikov — ne gledé na eventuelno potrebno premembo pravil. Ostanejo torej v moči, in pomočniki, ki pripadajo blagajnici, ostanejo sedaj kakor poprej člani bolniške blagajnice, katero je ustanovila zadruga ali h kateri je pristopila.

Toda prigodilo se bode često pri zakonu o zavarovanju bolnikov, da zadruge, ki imajo premajhno število svojih pomočnikov, ne bodo si ustanovljale združnih bolniških blagajnic, ter bode ljubše pristopiti s svojimi pomočnimi delavci k okrajni bolniški blagajnici.

Ker je v rečenih slučajih obrtni gospodar, in sicer i po obrtnem redu (§ 121.) i po zakonu o zavarovanju bolnikov dolžan dajati prispevke v podporno blagajnico (§ 128.) t. j. v našem slučaju v okrajno bolniško blagajnico, to se vidi iz § 151. obrtnega reda, da se imajo kazenski novci stekati v okrajno bolniško blagajnico.

Ako pa ni nobene zadruge, potem so obrtni gospodarji na temelju zakona o zavarovanju bolnikov dolžni prijaviti svoje pomočne delavce, ako niso pri kateri drugi v § 11. zakona o zavarovanju bolnikov zaznamovani blagajnici zavarovani proti bolezni, pri okrajni bolniški blagajnici ter po § 34. ravnokar omenjenega zakona dajati ob svojem tretjino v pravilih ustanovljenih prispevkov.

Potemtakem so tudi v zadnje navedenih slučajih obrtni gospodarji dolžni dajati prispevke v podporno blagajnico (okrajno bolniško blagajnico) ter se bodo morali tudi v teh slučajih denarni prispevki, naloženi obrtnim gospodarjem, stekati v okrajno bolniško blagajnico.

Denarne kazni, katere se nakladajo obrtnim gospodarjem, katerih pomočniki spadajo v okrajno bolniško blagajnico, imajo se potemtakem stekati v vsakem slučaju v zadnjo.

c) „Vsled razpisa visokega c. kr. ministerstva notranjih stvari od 14. junija 1889, št. 11423 izjavilo je rečeno ministerstvo v sporazumu z visokim c. kr. trgovinskim ministerstvom, da imajo pravico ukuhavati sadje le cukrarji in da potemtakem ni dopuščeno samostalno izvrševati ta obrt brez dokazila sposobnosti, zahtevanega za cukrarski obrt.“

Ti dopisi vzeli so se na znanje.

(Dalje nasl.)

Politične stvari.

Političen razvoj na Primorskem.

Ako se hoče iridentizem na Primorskem zatreti je treba poleg pošteno dobre volje tudi spretne roke in odločnosti.